

Versterken - Verbinden - Vernieuwen -

Sociaal Economisch Beleidsplan - versie 19-04-2005
Gemeente Nijmegen

Inhoudsopgave:

Voorwoord “mensen maken de economie”	p. 3
1. De Bouwstenen	p. 6
2. Analyse, in gang gezette acties en kaders voor nieuw beleid	p. 8
2.1. Het Nijmeegse ‘Business Climate’	p. 9
2.1.1. Structuur en resultaten van het Nijmeegs bedrijfsleven	p. 9
2.1.2. De Nijmeegse bedrijfsomgeving	p. 15
2.2. Het Nijmeegse ‘People Climate’	p. 18
2.2.1. Het Nijmeegse arbeidspotentieel	p. 18
2.2.2. Het Nijmeegse woon- en leefklimaat	p. 19
2.3. Vier dwarsverbanden	p. 22
3. Hoofdpijnen voor een actieprogramma	p. 27

Mensen maken de economie

Op 30 oktober 2004 vertrekt Tatung in feite uit Nijmegen; van de oorspronkelijk 500 werknemers blijven er nog 20 over. Een week eerder hoorden we dat de bouw van Philips City Centre op het Jonkerbosplein in Nijmegen snel kan beginnen! De directeur van Eromes maakt in november bekend dat hij zijn inkoopproducten zoveel mogelijk uit oost-Europa gaat betrekken. Mercachem groeit uit haar jasje op Heyendaal en is in gesprek met de gemeente Nijmegen over uitbreidingsmogelijkheden elders in de stad. Vos Logistics trekt in het Mercator Science Park met een nieuwe tak van verkoop: volledige logistieke ketens. Op Bijsterhuizen wordt in 2004 slechts anderhalve ha nieuwe kavel verkocht. Het Universitair Medisch Centrum is de nummer 1 in Nederland op het gebied van medische opleidingen. En het bedrijvenloket van de gemeente Nijmegen trekt anderhalf keer zoveel bezoekers als verwacht.

Het is slechts een greep uit het economische speelveld van het afgelopen half jaar, maar het geeft aan hoe groot de dynamiek op dit moment is. De wereld om ons heen verandert in rap tempo en mede daardoor is een economisch beleidsplan uit 2000 niet meer van deze tijd. De rol van de gemeente bij deze ontwikkelingen is soms die van toeschouwer, maar ook die van medespeler en regisseur, initiator en facilitator. En soms hebben we het nakijken.

De afgelopen maanden hebben we veel gesproken over de Nijmeegse economie en de rol van de gemeente daarin. En een aantal zaken valt mij daarbij op:

- ondernemers voelen zich onvoldoende gewaardeerd in Nijmegen
- het toenemende belang van kennis speelt in alle sectoren en branches en op alle niveaus in de onderneming
- innovatie in product en productieproces is de enige strategie om op langere termijn te overleven
- kennis- en onderwijsinstellingen enerzijds en het bedrijfsleven anderzijds benutten elkaars mogelijkheden onvoldoende
- de sociale cohesie raakt in het gedrang; de tweedeling tussen de bovenkant en de onderkant van de arbeidsmarkt neemt toe.

Met die conclusies in ons achterhoofd zijn we aan de slag gegaan met een nieuw lokaal sociaal- economisch beleidsplan.

Een kantenning vooraf: het is een lokaal plan, maar we beseffen ons de beperkingen ervan zeer. We zitten immers in het tijdperk van globalisering, de bestuurlijke landsgrenzen laat staan gemeentegrenzen zijn allang niet meer maatgevend in onze economie. Dichter bij huis: een belangrijk deel van de mensen die in onze stad werken wonen elders. En evenzeer geldt het omgekeerde: veel Nijmeegse inwoners pendelen voor hun werk naar elders.

Bereikbaarheid is een belangrijk thema voor ondernemers, bezoekers en inwoners, maar is alleen in een groter geografisch verband op te lossen. De aanleg van nieuwe bedrijfsterreinen kan alleen in KAN-verband. Niet tegenstaande deze beperking zijn we toch aan de slag gegaan met dit plan.

We hebben in dit plan gekozen voor een nieuwe benaderingswijze en hebben ons daarbij laten inspireren door een nieuwe stroming in de economie, waarvan de Amerikaan Richard Florida en de Engelsman Charles Leadbeater - tevens adviseur van premier Blair - spraakmakende vertegenwoordigers zijn. Ingegeven door de wereldwijde ontwikkelingen op economisch gebied bepleiten zij een visie op economisch beleid waarin de mens centraal gesteld wordt. Omdat algemene theorieën niet overal en op elk niveau zonder meer van toepassing zijn, hebben we onderzoek laten doen naar de lokale economie: hoe staan we er voor in Nijmegen en waar liggen onze kansen voor de toekomst? Natuurlijk hebben we onderzoeken en de daaropvolgende discussies met ondernemers en andere betrokkenen in de stad gezorgd voor relativering en uitdieping van de theorie. Over één ding bleek een unaniem

oordeel te bestaan: kennis speelt op alle niveaus en in alle sectoren een toenemende rol voor economische vooruitgang. En innovatie is een 'must'.

Daarom moet een economisch beleid in deze tijd méér zijn dan een visie op een gunstige bedrijfsstructuur en –omgeving. Het moet nadrukkelijk ook aandacht besteden aan gunstige omstandigheden voor de mens als kennisdrager en motor voor vernieuwing en aan het potentieel van de plaatselijke arbeidsmarkt.

Het plan rust op twee pijlers, internationaal aangeduid met 'Business Climate' en 'People Climate'. Economische structuur en bedrijfsomgeving vallen onder de paraplu van het 'Business Climate'. Bij 'People Climate' hebben we het over woon- en leefklimaat (met o.a. onderwijs) en arbeidspotentieel. Nieuw daarin is de aandacht voor creativiteit (vooral in ondernemerschap) en voor factoren die ervoor moeten zorgen dat we de juiste mensen behouden én aantrekken. Een zorg die niet alleen bij ondernemers ligt in de sfeer van lonen en arbeidsvoorwaarden, maar ook bij het onderwijs dat vernieuwende en initiatiefrijke mensen moet opleiden en bij het stadsbestuur in de sfeer van een goed woon- en leefklimaat.

Een sterkere Nijmeegse economie vraagt daarbij om ondernemerschap en ondernemendheid. Nijmegen is een bedrijvige stad. Veel mensen zijn actief op allerlei terreinen. Wanneer wij in deze bedrijvigheid ook het ondernemerschap verder ontwikkelen en stimuleren, komt dat de structuur van de Nijmeegse economie en daardoor de werkgelegenheid ten goede. Daarbij willen we extra investeren in die sectoren die kansrijk zijn. Voor de noodzakelijke innovatie in deze - en mogelijk nieuwe sectoren- moeten we zorgen dat we de aanwezige mogelijkheden volop benutten. Daarvoor moeten we al onze creativiteit aanwenden en uitwisselen, verbindingen leggen tussen bedrijfsleven, onderwijs, gemeente en andere potentiële krachten in de stad.

De noodzakelijke innovatie heeft twee kanten: ze biedt nieuwe mogelijkheden voor middelbaar en hogeschoolden; voor laaggeschoolden aan de andere kant, is het steeds moeilijker om aan het werk te blijven, laat staan te komen. In een aantal branches neemt ondanks innovatie, scherpe marktstrategieën en een maximaal faciliterende overheid het aantal arbeidsplaatsen toch af terwijl dat niets zegt over het economische rendement van de onderneming. We kunnen dat als overheid nauwelijks tegengaan. Toch mag innovatie niet alleen ten goede komen aan een voorhoede. Daarom grijpen we de kansen die versterking van de zorg en de commerciële dienstverlening bieden, sectoren waarin ook voor lager geschoolden nog een beperkte groei van de werkgelegenheid mogelijk is. Daarom zoeken we ook naar wegen om te voorkomen dat de kenniskloof steeds groter wordt; schooluitval voorkomen en mogelijkheden voor een leven lang leren zijn in die zin onderdeel van een sociaal economisch beleid. Het versterkt de sociale cohesie en zorgt voor een beter op de toekomst afgestemde arbeidsmarkt.

Wat vraagt dit van de gemeente? Dat vraagt ten eerste om een basishouding van erkenning van en waardering voor het belang van onze bedrijven. Het vraagt om het besef dat wij als overheid één van de teamspelers in de economie zijn en niet de alwetende spelbepaler. Vanuit dat besef zullen we zowel een dienstbare als een verbindende en initiërende rol moeten spelen. Dat betekent goede dienstverlening, bijvoorbeeld via het Bedrijvenloket, maar ook actieve deelname in platforms en netwerken en het vormgeven aan accountmanagement. En daar waar geen initiatieven bestaan of genomen worden, zal de gemeente deze zelf aanjagen of initiëren.

Daarnaast zijn de zorg voor een goed woon- en leefklimaat en voor sociale cohesie taken waarin de gemeente een grote rol speelt. Deze punten vragen bredere bestuurlijke aandacht; ze worden buiten deze nota uitgewerkt.

De aandachtige lezer heeft het al opgemerkt: dit beleidsplan kent geen vastomlijnde houdbaarheidsperiode. De (locale) economie ontwikkelt zich zo snel en zo dynamisch dat een

precieze aanduiding van de tijdsperiode later een theoretische zal (b)lijken te zijn. Na de besluitvorming in de Raad is dit plan over een langere periode van kracht. Het zal de komende jaren als basis dienen voor het te voeren economische beleid

De wereld om ons heen verandert, in rap tempo. Rustig zal het niet meer worden en wie de hakken in het zand zet, wordt linksom of rechtsom ingehaald. Ik geloof dat aanval nog steeds de beste verdediging is. Gaat u mee?

Lenie Scholten, wethouder

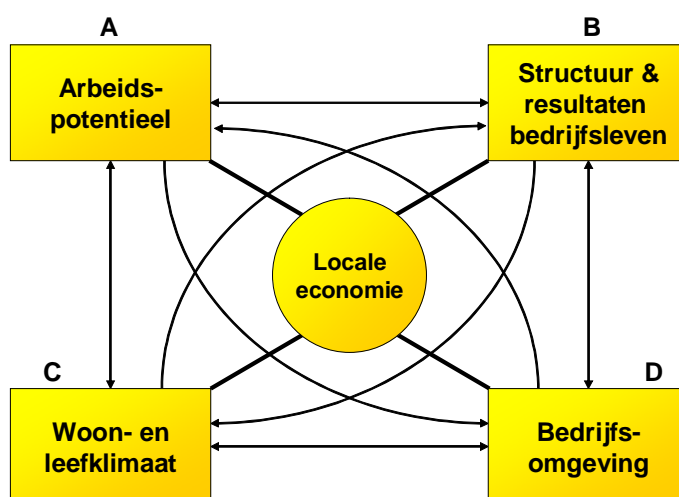
1. De bouwstenen

Het nieuwe van dit Sociaal Economisch Beleidsplan zit vooral in de benadering van de economie vanuit de tweeledigheid van *people climate* en *business climate*. Economische structuur en bedrijfsomgeving vallen onder de paraplu van het 'Business Climate'. Dan gaat het over onderwerpen als productiviteit en kansen van verschillende bedrijfssectoren, over bereikbaarheid en over ruimte voor bedrijven en bedrijvigheid.

Bij 'People Climate' hebben we het over ondernemerschap en arbeidspotentieel, maar ook over woon- en leefklimaat, zoals het wonen, de omgeving de vrijetijdsvoorzieningen en het onderwijs. De economie van de 21e eeuw draait in toenemende mate om innovatie en doet dus een beroep op de creativiteit en kennis van ondernemers én van de medewerkers in hun bedrijven. Creativiteit om nieuwe producten en mogelijkheden te zien, kennis en ondernemerschap om de mogelijkheden tot werkelijkheid te maken. Kennis, ondernemerschap en creativiteit zit in mensen. Als mensen een belangrijke economische motor zijn is het voor de economie belangrijk om de juiste mensen op te leiden, te inspireren en te binden.

Het raamwerk voor het nieuwe beleid komt voort uit een sterkte-zwakte analyse van Nijmegen die Buck Consultants International medio 2004 heeft uitgevoerd. De economie van een stad bestaat uit een 4-tal pijlers: het beschikbare arbeidspotentieel, het woon- en leefklimaat, de structuur en prestaties (performance) van het bedrijfsleven, en de bedrijfsomgeving zoals de beschikbaarheid van vestigingsruimte en de bereikbaarheid van de stad. Al deze vier pijlers zijn in het onderzoek betrokken. Arbeidspotentieel en woon/leefomgeving vormen samen het *people climate*. Bij het woon-en leefklimaat gaat het over het wonen en de (woon)omgeving, om de vrijetijdsvoorzieningen maar ook om het onderwijs.

Structuur en performance van het bedrijfsleven en de bedrijfsomgeving vormen samen het *business climate*, zoals uit onderstaand schema blijkt:

Om tot de speerpunten in dit Sociaal Economisch Beleidsplan te komen werd bovendien gebruik gemaakt van een aantal specifieke onderzoeken.

- Zo heeft Oost NV de kenniseconomie in Nijmegen in kaart gebracht en zijn daarbij de sterkten/zwakten en kansen/bedreigingen op een rij gezet van de belangrijkste kennisclusters in Nijmegen.
- Samen met Arnhem is een analyse gemaakt van de creatieve milieus en de creatieve industrie in Nijmegen. Op basis daarvan zijn aanbevelingen gedaan voor kansrijke projecten die de Nijmeegse economie kunnen versterken.
- Tevens is gebruik gemaakt van uitgebreid onderzoek naar de detailhandel in Nijmegen en zijn de aanbevelingen uit de detailhandel structuurvisie overgenomen.
- Onderzoek is er ook gedaan naar de horeca van Nijmegen en ook dát heeft nieuwe inzichten opgeleverd.
- In deze beleidsnota zijn bovendien beleidslijnen verwerkt die vastgesteld zijn in de Kadernota Beeldkwaliteit, het Kansboek, de nota Cultuur aan de Waal, de Woonvisie en de nota 'Een andere kijk op bedrijventerreinen'.

De sterkte-zwakte analyse (SWOT-analyse) van Buck Consultants International en een aantal van de specifieke onderzoeken zijn vertrekpunt geweest voor een publieke discussie om tot dit beleidsplan te komen.

Die discussie is op diverse manieren gevoerd.

- Een paar maanden eerder riep de gemeente het Nijmeegse Innovatie Platform in het leven als autonome sparringpartner voor vraagstukken van vernieuwing. Van de expertise van dit platform heeft de gemeente dankbaar gebruik gemaakt.
- Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met sleutelpersonen, onder andere vanuit de zorg en de medische sector.
- In het najaar van 2004 hebben ondernemers, bestuurders en ambtenaren en vertegenwoordigers van de creatieve industrie een toer gemaakt langs plekken van nieuwe en creatieve bedrijvigheid in Nijmegen en Arnhem. Deze activiteit leverde enkele nieuwe gezichtspunten op.
- Bovendien heeft LUX in opdracht van de gemeente een drietal debatten georganiseerd. Eén over de toekomst van de maakindustrie in Nijmegen, één over de zakelijke dienstverlening en één over de zorgsector.
- Op de gemeentelijke website werd een online discussieplein gecreëerd waar Nijmegenaren vanaf de zomer hun meningen en suggesties voor het nieuwe beleid kwijt konden.
- Tenslotte hebben we dankbaar gebruik gemaakt van de inspraakreacties op het conceptplan.

Al deze elementen hebben in belangrijke mate bijgedragen aan de totstandkoming van dit nieuwe Sociaal Economisch Beleid. Het plan moet het kader scheppen voor een werkprogramma waar we de komende maanden aan werken en die jaarlijks geactualiseerd zal worden. Vanuit dit werkprogramma verwachten we tot concrete resultaten te komen.

2. Analyse, in gang gezette acties en kaders voor nieuw beleid

Uit onderzoeken en gesprekken met vele partijen is duidelijk geworden waar de kwaliteiten van de Nijmeegse economie liggen. Wat gaat er goed en moeten we versterken? Waar liggen kansen voor vernieuwing? En waar moeten nieuwe verbindingen gelegd worden? Allereerst kijken wij naar de 4 pijlers in Nijmegen en de regio onder de kop *business climate* (zie 2.1.) en vervolgens naar het *people climate* (zie 2.2.). We sluiten in 2.3. af met 4 dwarsverbanden tussen de diverse pijlers.

Op basis van wat in dit hoofdstuk beschreven staat beschrijven we in hoofdstuk de 3 speerpunten waar we ons de komende jaren op willen richten.

2.1. Het Nijmeegse “Business Climate”

Nijmegen: een gezellige en tolerante stad. Een stad waarin ook vernieuwende, uitdagende en prikkelende mensen actief zijn. Mensen en initiatieven die het verdienen dat ze meer aandacht krijgen. Een stad die het verdient dat ondernemend- commerciële en creatieve mensen meer bij elkaar komen. Daar willen we onze inspanningen op richten.

Een groot deel van de werkgelegenheid in de stad is te vinden in sectoren die traditioneel niet tot de stuwende bedrijvigheid gerekend kunnen worden. Dat maakt Nijmegen een stad die niet commercieel is, maar wel ondernemend

2.1.1 Structuur en resultaten van het Nijmeegse bedrijfsleven

De structuur van het Nijmeegse bedrijfsleven kent -zo blijkt ook uit de SWOT-analyse- een opvallende diversiteit met een sterke aanwezigheid van de industrie maar ook met veel werkgelegenheid in de sectoren onderwijs en zorg. De gemeente wil zich vooral inzetten voor sectoren met potentie en dynamiek, voor stuwende sectoren van de Nijmeegse economie en voor sectoren die weliswaar volgend zijn, maar belangrijk voor de werkgelegenheid. Argumenten van economische toegevoegde waarde en van werkgelegenheid wegen voor de gemeente even zwaar.

Structuur: 1. De (maak-) INDUSTRIE

De (maak-)industrie in Nijmegen is goed voor 13.000 van de 90.000 banen, waarvan 2 belangrijke onderdelen zijn de 6.000 banen in de sector elektronische apparatuur (inclusief Philips) en de 1.600 banen in de sector papier/drukkerijen.

De industrie -en dan vooral de maakindustrie- is een belangrijke vaste waarde in de Nijmeegse economie. Er zijn industriële bedrijven die marktleider zijn op hun gebied. Soms zijn dat de ‘stille kampioenen’ die hun naam en faam vooral gevestigd hebben op hun buitenlandse afzetmarkten. Ook is er het regionaal verankerde Midden- en Klein Bedrijf en zijn er bedrijven die een deel van de productieketen naar het buitenland overhevelen dan wel die inkopen bij bedrijven in goedkopere landen. De werkgelegenheid in de (maak-) industrie als geheel groeit weliswaar weinig of dreigt zelfs af te nemen, maar de sector is van groot belang voor Nijmegen vanwege de toegevoegde waarde, hoge productiviteit en als banenmotor voor de dienstverlening. De groei van de dienstverlening is namelijk voor een groot deel te danken aan het uitbesteden en/of verzelfstandigen van diensten in de industrie. De industrie zorgt dus voor werk in de dienstverlening. Voorbeelden hiervan zijn kantinebeheer, ICT en onderhoud van gebouwen. Ook zorgt de industrie voor werk in de sector transport en logistiek.

De concurrerende omgeving waarin de industrie opereert, stelt steeds hogere eisen aan het opleidingsniveau van medewerkers. De industrie is allang niet meer de grootste werkgever voor laaggeschoolden. MBO is vaak al het minimum opleidingsniveau. Wanneer we niet tegemoet kunnen komen aan deze eisen van innovatie dan wel van vakbekwaam personeel die de huidige industrie stelt, dreigen banen verloren te gaan. Het is daarbij een extra handicap, dat de industrie in heel Nederland kampt met een imago probleem waardoor de instroom in technische opleidingen terugloopt. Daarnaast spelen bereikbaarheid en de zekerheid van bedrijfslocaties nog steeds een belangrijke rol voor industriële bedrijven.

Het belang van de (maak-)industrie reikt verder dan de sector zelf. Het belang zit in de hele keten: van het creëren van nieuwe kennis via engineering naar toelevering en van daar naar verkoop en service. Voor behoud van concurrentiekracht en werkgelegenheid is het zaak dat de Nijmeegse industrie in staat is om een vernieuwingsslag te maken en perspectievolle

onderdelen in de keten te versterken. Veranderingen in het productieproces die nodig zijn voor vernieuwing vereisen steeds meer kennis, bijvoorbeeld van ICT.

In de Nijmeegse industrie neemt Philips Semi-conductors een aparte positie in. Philips is in Nijmegen met een grootscheepse verandering bezig. Het doel is concentratie en uitbreiding van bestaande activiteiten op het gebied van productontwikkeling en toepassing van de chiptechnologie, zodat de werkgelegenheid voor de toekomst veilig gesteld kan worden. Daarbij moet op Winkelsteegh een structurele samenwerking ontwikkeld worden met kennisinstellingen en andere bedrijven die de chiptechnologie gebruiken. Op die manier ontstaat er een open platform voor semi-conductor gerelateerde innovaties wat ook zal leiden tot nieuwe bedrijvigheid en spin-offs.

Structuur: 2. De ZAKELIJKE DIENSTVERLENING

De zakelijke dienstverlening en de financiële dienstverlening hebben samen een aandeel van 13,5% in de Nijmeegse economie. De zakelijke dienstverlening is in Nijmegen goed voor 12.000 banen, waarvan onder meer 1.500 in de financiële dienstverlening, 3.000 in de advocatuur/notariaat, 1.200 banen bij technische adviesbureaus en 1.100 bij schoonmaakbedrijven.

De belangrijke dienstverleners in Nijmegen zijn al langere tijd in de stad gevestigd en blijven in de regel zitten waar zij zitten. Zakelijke dienstverleners lijken *footloose* te zijn maar in het algemeen zijn zij tegelijk afhankelijk van de woon- en leefstijlvoorkeuren van hun (hoogopgeleid) personeel. Wanneer medewerkers graag in Nijmegen en omgeving willen wonen, zal een onderneming zich niet snel ergens anders vestigen. Het aantrekken van nieuwe bedrijvigheid van buitenaf is in de zakelijke en financiële dienstverlening een lastige opgave. Bedrijfsverplaatsingen komen niet vaak voor, hooguit concentratie van vestigingen binnen een zelfde regionale markt. Ook voor de zakelijke dienstverlening in Nijmegen spelen bereikbaarheid, geschikte kantoorlocaties en huisvesting van personeel een belangrijke rol.

Structuur: 3. De GEZONDHEIDSZORG

De sector zorg (inclusief welzijn) is in Nijmegen goed voor 23.500 banen. Universitair Medisch Centrum St. Radboud is de grootste werkgever met 8.000 banen, waaronder ook veel onderzoeksbanen. Daarnaast heeft Nijmegen veel kleinere organisaties, zoals in de fysiotherapie waarin de gemeente 80 praktijken telt met in totaal 148 banen. Het gaat om nog meer werkgelegenheid als we ook de aan de zorg gerelateerde voorzieningen als onderwijs en toeleveranciers er bij betrekken. De gezondheidszorg is in Nijmegen dé grote sterspeler en snelle groeier qua werkgelegenheid. De sector is de afgelopen jaren dé banenmotor in Nijmegen geweest. Hoewel ook in deze sector steeds meer vraag is naar middelbaar en hooggeschoold personeel, is in de zorg door de te verwachten uitbreiding ten gevolge van de dubbele vergrijzing, ook nog een -beperkte- groei van de werkgelegenheid voor lager opgeleiden te verwachten.

Nijmegen heeft een van de beste medische universitaire opleidingen van heel Nederland. Het UMC St. Radboud is leidend in meerdere grote onderzoeksprojecten binnen het Europese Zesde Kaderprogramma voor technologie. Het onderzoek is bovendien uniek omdat het zowel medisch, biologisch als chemisch onderzoek omvat. Het concept Health Valley, om de regio internationaal te promoten als gezondheidsregio, is dus alleszins gerechtvaardigd. In het medisch-technologische en bio-moleculaire cluster zit de potentie voor vernieuwing, voor de economische toegevoegde waarde, voor nieuwe bedrijvigheid en daarmee ook voor werkgelegenheid.

Rond de universiteit is een concentratie van ruim 300 kennisinstellingen en bedrijven in de gezondheidszorg te zien. Zo'n concentratie heeft een bijzonder ondernemersklimaat geschapen voor bedrijven die op de een of andere manier verbonden zijn met de zorg. Om de

uitwisseling van kennis tussen kennisinstelling en het bedrijfsleven nog verder te vergroten is Health Valley opgericht. Onder de vlag van Health Valley hebben ruim 50 bedrijven en kennisinstellingen elkaar gevonden. Het is de ambitie van Health Valley om vóór 2008 driehonderd extra banen te scheppen, 10 spin-offs te genereren en 10 bedrijven binnen Nijmegen te krijgen.

De drie Nijmeegse ziekenhuizen, het UMC, de St. Maartenskliniek en het Canisius Wilhelmina Ziekenhuis, hebben samen een capaciteit die dubbel zo groot is dan wat nodig zou zijn gelet op het inwoneraantal. De helft van de patiënten in de St. Maartenskliniek komt van buiten de regio; bij het UMC is dat ruim 2/3 deel en bij het CWZ 10%. Dat tekent de bovenregionale aantrekkingskracht van de ziekenhuizen in Nijmegen. De tendens in de gezondheidszorg is er een van liberalisering, concurrentie en meer vrijheid. Deze ontwikkeling betekent ook dat ziekenhuizen hun eigen BV's mogen oprichten en commerciële activiteiten mogen verrichten. Het verwachte effect is dat er waarschijnlijk nog meer specialisme gaat ontstaan met meer aanbieders en meer concurrentie. Nijmegen lijkt echter goed gepositioneerd om in een meer concurrerende omgeving een rol van betekenis te spelen.

Bij dit optimistische beeld moet wel een kanttekening worden geplaatst. Het leeuwendeel van de gezondheidszorg vormt geen stuwende economische sector maar is consumptief van aard en daardoor mede afhankelijk van beschikbare budgetten en bekostigingssystematiek.

Het is duidelijk dat gezondheid een dominante rol speelt voor Nijmegen: van ziekenhuizen tot thuiszorg, van gespecialiseerde klinieken tot psychotherapieën en medisch-technologische bedrijvigheid. Die rol wordt nog groter wanneer wij ook wellness-zaken als Nijmegen kuuroord (Sanadome) en 'beweging' – Vierdaagse en Zevenheuvelenloop – erin betrekken. Denk bovendien aan de keten van toeleverende bedrijven aan deze sector, van bakker tot installatiebedrijf. En tenslotte mag ook het gezondheidsonderwijs niet onvermeld blijven. Deze sector zal kunnen blijven groeien qua werkgelegenheid, indien Nijmegen zich goed profileert.

Structuur: 4. De DETAILHANDEL

De detailhandel in Nijmegen is goed voor zo'n 7.800 banen, waarvan 3.000 alleen al in het centrum. 40% Van de banen worden vervuld door lager opgeleiden en 50% door mensen met een middelbare opleiding. Daarmee is de detailhandel een sector die nog perspectief biedt voor lager opgeleiden. De detailhandel is bovendien om een andere reden belangrijk voor Nijmegen: ze is niet alleen werkgever maar vormt ook een belangrijk onderdeel van het woon- en leefklimaat.

Een aantrekkelijk winkelaanbod vormt een belangrijk onderdeel van het aantrekkelijke woon- en leefklimaat dat nodig is om mensen aan de stad te binden. 'Aantrekkelijk', dat betekent niet alleen kwaliteit en diversiteit maar ook: authentiek Nijmeegs, een aanbod dat tevens winkeltoerisme aantrekt.

Daarnaast is de sector van groot belang als werkgever voor lager opgeleiden. Voor wat betreft de groei van de werkgelegenheid is de detailhandel uiteraard afhankelijk van de koopkracht en koopbereidheid van consumenten. De verwachting is dat de Nijmeegse binnenstedelijke detailhandel tot 2015 een groei van 6% laat zien wat betreft de dagelijkse behoeften en een groei van 9% voor de niet dagelijkse behoeften.

De detailhandel in het Nijmeegse centrum heeft een goede impuls gehad door de realisatie van de Marikenstraat en Moenenstraat en de vernieuwing van de Molenpoortpassage in het kader van Centrum 2000. Die ontwikkeling krijgt een extra impuls door de vernieuwing van Plein 1944, Josephhof en Hessenberg.

Het wordt nu tijd om te investeren in de straten die in de ring om dat vernieuwde centrum liggen en waar zelfstandige winkels met een 'Nijmeegs smoel' een plek houden en/of krijgen.

Via regelgeving zien we dat te borgen. Voor deze ringstraten zal de gemeente een straatmanager aanstellen. Wat de grootschalige, perifere detailhandel betreft wil de gemeente Nijmegen dat deze zich, met het oog op de te verwachten extra koopkracht in de Waalsprong, binnen de gemeentegrenzen ontwikkelt en daarmee de eigen werkgelegenheid stimuleert.

structuur 5: toerisme en vrije tijd

Cultuur, uitgaan en andere recreatiemogelijkheden vormen een onderdeel van het vestigingsmilieu en zijn een trekker voor toeristen. Naast een functie voor het woon- en leefklimaat heeft vrije tijd ook een steeds belangrijkere rol in de economische structuur. De vrijetijdsmarkt groeit sterker dan ooit. Uitgaan, vakanties, recreatie en entertainment behoren tot de belangrijkste activiteiten van burgers. In deze sector gaat veel geld om, naar schatting zo'n 20% van het nationaal inkomen.

Toerisme is een bron van inkomsten voor de regio en de stad. Dat Nijmegen en omgeving unieke kwaliteiten bezit om zowel nationaal als internationaal bezoekers naar zich toe te trekken mag duidelijk zijn. Op dit punt is vliegveld Niederrhein een meerwaarde voor de regio. De samenwerking op regionaal niveau in het Regionaal Bureau voor Toerisme van het KAN biedt mogelijkheden voor een regionale afstemming en kan de goed lopende VVV-Nijmegen versterken.

Naast het economische belang draagt toerisme bij aan een identiteit van de stad (denk maar aan de 4-daagse en 7-heuvelenloop) en speelt het een rol in citymarketing

Aandachtsgebieden

1. DE “KENNISECONOMIE”

De hele economie wordt innovatiever en daardoor kennisintensiever, ongeacht om welke bedrijfssector het gaat. In de kenniseconomie spelen innovatieve bedrijven een belangrijke rol. Met name deze bedrijven kijken altijd over de gemeentegrenzen heen.

sterkte

Nijmegen kent, volgens het rapport van Oost NV, in potentie vier sterke kennisclusters.

Dit zijn achtereenvolgens:

- (1) het bio-moleculair en medisch technologie cluster (de health-gerelateerde technologie),
- (2) het semi-conductor/ICT-cluster,
- (3) het klinisch en medisch cluster en St.Maartenskliniek en
- (4) het Alfa en kennisintensieve dienstverleningscluster.

Uit onderzoek ten behoeve van de Industriebrief 2004 van het Ministerie van Economische Zaken blijkt dat deze cluster (Food & Health Industry) het derde cluster van Nederland is qua dynamiek en levensvatbaarheid. Het cluster wordt één van de trekkers van de Nederlandse economie genoemd. Het Ministerie spreekt in haar nota Pieken in de Delta over de grote potentie van onze regio op dit gebied.

Om het innovatievermogen te bevorderen zoekt Nijmegen (health) bijvoorbeeld samenwerking met Enschedé (technology) en Wageningen (food) om gezamenlijk hun

speerpunten verder te ontwikkelen. Dit gebeurt binnen het Triangle-concept en in het verlengde van het provinciale beleid. Daarnaast kan samenwerking met de regio Eindhoven en Duisburg kan leiden tot nieuwe toepassingen van kennis in bedrijven.

Nijmegen dankt de sterke aanwezigheid van het semi-conductor/ICT-cluster uiteraard aan de concentratie van Research en Development -activiteiten van Philips.

Binnen het Alfacluster vallen onder meer het NICI (Nijmeegs Instituut voor Cognitie en Informatie), het Max Planck Instituut en het FC Donders Center.

zwakte

Echter, er is een rode draad te ontdekken in de analyse van de vier clusters: het samenwerkingspotentieel tussen bedrijven en kennisinstellingen wordt blijkbaar door allemaal onvoldoende benut. Speciale aandacht in dit verband vraagt het Midden- en kleinbedrijf. Innovaties overnemen en stimuleren tot "eigen innovaties" kan hier nog veel winst opleveren voor versterking van de structuur en verbetering van de prestaties van het Nijmeegse bedrijfsleven.

behoeften

De Nijmeegse bedrijven in de kennisclusters blijken vooral behoefte te hebben aan samenwerking, aan het stimuleren van clustering van kennisaanbieders en –afnemers, aan commercialiseren van kennis, aan het stimuleren van spin-off en aan het creëren van netwerken en platforms voor ontmoetingen. Als stad van technostarters presteert Nijmegen onder de maat, terwijl de potentie er wel degelijk is. Tenslotte is het belangrijk dat Nijmegen zich met zijn clusters profileert en die keuze met promotie en acquisitie actief ondersteunt.

Minder zicht is er op de behoeften van het midden- en kleinbedrijf: hoe is deze bedrijfstak te stimuleren om innovatiever te worden?

2 (KENNISINTENSIEVE) STARTERS

Een interessante optie voor economische groei is het stimuleren van starters. Uit de SWOT-analyse komt naar voren dat we ten opzichte van andere gemeenten een gemiddeld beeld hebben qua starters, maar een beneden gemiddeld aantal techno-starters.

Spin-offs universiteit

De Radboud Universiteit Nijmegen heeft onderzoek gedaan bij 300 universitaire spin-offs. Spin-offs zijn er vooral op het gebied van economische onderzoeksbureaus, op natuurwetenschappelijk gebied en bij de geesteswetenschappen. Een derde groep betreft bureaus op het gebied van vertalingen, journalistiek, ICT, medische technologie, etc.

sterkte

Het werkgelegenheidseffect van de spin-offs bedraagt ongeveer 2.700 arbeidsplaatsen. Dat lijkt niet zo veel, maar daar moeten we bij aantekenen dat het om duurzame arbeidsplaatsen gaat; het aantal faillissementen is te verwaarlozen. 1.500 Mensen zijn werkzaam bij bedrijven met meer dan 20 werknemers, de 1.200 overigen bij kleinere bedrijven. 50% Van de laatste groep bestaat uit éénmansbedrijfjes. De kennisintensiteit en ook het opleidingsniveau van in dienst genomen medewerkers blijkt hoog.

behoeften

De grotendeels jonge bedrijven hebben een sterke innovatiebehoefte (opleidingen, samenwerking met andere bedrijven) en zeker in de startfase een sterke binding met Nijmegen. Echter, zij constateren daarin een gebrek aan contacten met de universiteit en netwerken van andere bedrijven. Tegelijk geven de ondervraagde ondernemers aan behoefte te hebben aan financiële en bedrijfsadviezen en aan financieringsfaciliteiten.

2.1.2 De Nijmeegse bedrijfsomgeving

Bij de analyse van de bedrijfsomgeving werd gekeken naar de kwantiteit en de kwaliteit van de bedrijfsomgeving in Nijmegen. In oktober 2003 verscheen de nota *Een andere kijk op Nijmeegse bedrijventerreinen*. Daaruit blijkt dat Nijmegen over genoeg ruimte beschikt maar dat het voor enkele sectoren begint te knellen. Op de langere termijn zal wél krapte gaan ontstaan. De gemeente Nijmegen wil echter niet dat de druk op de ruimte te groot wordt. De opgave is om meer werk op minder vierkante meters te creëren. De vraag is ook of de kwaliteit van de productievoorwaarden voldoende is. Op dat punt spelen er problemen met verouderde bedrijventerreinen en op het gebied van bereikbaarheid en veiligheid. In het recent uitgekomen Kansenboek benoemt de gemeente Nijmegen onder andere kansen voor locaties met specifieke bedrijvigheid en voor uitbreiding.

Aanpak van verouderde bedrijventerreinen

Verouderde bedrijventerreinen vragen om revitalisering en herstructurering om zo weer de voorwaarden te scheppen voor goed functioneren. Bij revitalisering -letterlijk 'nieuw leven inblazen' – wordt vooral de openbare ruimte aangepakt. Herstructurering gaat verder; er wordt ingegrepen in de structuur van het gebied, openbaar en privaat. Dat betekent ook het herschikken van functies en bedrijfsverplaatsingen. De hoofddoelstelling in Nijmegen is een integrale kwaliteitsverbetering van met name de bedrijventerreinen Noord- en Oostkanaalhavens en Westkanaaldijk/de Sluis. Daar is de afgelopen jaren al hard aan gewerkt.

De 3 industriegebieden rond de haven en kanaal

Op Noord- en Oostkanaalhavens en Westkanaaldijk is sprake van achterstallig onderhoud van de openbare ruimte (wegen, groen en kademuur). De gebouwde omgeving is aan slijtage onderhevig, er zijn infrastructuurknelpunten (gebrek aan parkeerterreinen en bereikbaarheidsproblemen) en geen uitbreidingsmogelijkheden voor bedrijven. Daarnaast is sprake van menging van functies die niet goed samen gaan.

De opknop van Westkanaaldijk is in volle gang. Inzet van het revitaliseringsproject is het behoud van het grootste deel van het gebied als bedrijventerrein door een sterke kwaliteitsverbetering.

De Noord- en Oostkanaalhavens vormen de grootste haven van Oost-Nederland en een belangrijke bron van werkgelegenheid. Een van de pijlers van Koers West is de revitalisering. Dit geldt vooral voor de Oostkanaalhavens. Hiermee is in 2004 een begin gemaakt. Aangezien het tracé voor de brug nog niet is vastgesteld en het Waalfront hoofdzakelijk een woongebied zal worden, (zie Koers West) is de aandacht in de Noordkanaalhaven op dit moment gericht op het oplossen van eventuele knelpunten; er is hier geen sprake van revitalisering maar van noodzakelijk onderhoud en herstel.

Koers West

Het bedrijventerrein Noord-Oostkanaalhavens ligt in het plangebied Koers West. De plannen voor Koers West rusten op drie pijlers: de bouw van een tweede stadsbrug, het ontwikkelen van woningbouw in het Waalfront en de revitalisering en herstructurering van het bedrijventerrein. Revitalisering geldt, zoals eerder aangeduid, vooral voor de Oostkanaalhavens.

In de Noordkanaalhavens zijn de plannen voor de tweede stadsbrug en Waalfront leidend. Hier zal het accent komen te liggen op het uitplaatsen van bedrijven waar de gemeente ruimte voor wil vinden. De bedrijven/ondernemers, die zijn gevestigd in het zgn. Waalfront als onderdeel van Koers West en die het aangaat, zijn hiermee bekend. Bij alle overleggen die wij als gemeente hierover voeren is het uitgangspunt: de onderneming met bijbehorende werkgelegenheid moet worden geherhuisvest in Nijmegen en of de regio Nijmegen. In onze planexploitatie voor Koers West is hier ook mee gerekend. Dit doen wij in overleg met deze bedrijven op een voor hen gewenst moment en op basis van gezonde en levensvatbare ambities en uitgangspunten voor de onderneming. De aankoop van Wegener door de gemeente Nijmegen is hiervan een goed voorbeeld. Voordeel van deze aankoop is ook dat de werkgelegenheid nog geruime tijd behouden blijft in onze stad.

Voor de bedrijven in het zoekgebied Stadsbrugtrace ligt de zaak iets moeilijker omdat nog niet definitief vaststaat wat het exacte tracé is vanaf het Industrieplein richting de Waal. Neemt niet weg dat ook hier -voor de bedrijven die het mogelijk aangaat- er gesprekken zijn of worden gevoerd. Hier gelden dezelfde uitgangspunten: de onderneming met werkgelegenheid moet bij verplaatsing worden geherhuisvest in Nijmegen en of de regio. In alle gevallen gaat het evenwel om maatwerk specifiek voor ieder bedrijf, waarbij wij niet voorbij kunnen gaan aan de wil van bedrijven om zich misschien elders te willen vestigen. Het onmogelijke kunnen wij in die omstandigheid niet waarmaken. Neemt niet weg dat onze inspanningen wel zijn gericht op behoud van bedrijf en werkgelegenheid.

TOP-project

Het Ministerie van Economische Zaken wil voor herstructurering van bedrijventerreinen in de periode 2004 tot 2009 subsidie verstrekken aan gemeenten van de lijst van 49 Top-projecten in Nederland. Voor 5 jaar is € 100 miljoen gereserveerd. De gemeente mag het bedrijventerrein daarbij niet transformeren ten behoeve van andere functies; het moet wel een bedrijventerrein blijven. De bedrijventerreinen Noord- en Oostkanaalhavens, Westkanaaldijk/De Sluis, Wijchen-Oost en het nieuw te ontwikkelen bedrijventerrein in de A73-zone maken onderdeel uit van het Nijmeegse Topproject A73-zone. Nijmegen wil in aanmerking komen voor middelen uit de Topperregeling van het Ministerie. Samen met Wijchen ondernemen wij daar acties voor.

Locaties voor specifieke bedrijvigheid

Het is belangrijk dat de gemeente ook ruimtelijke vernieuwing faciliteert. Dat kan door het uitwerken van nieuwe kansen uit het 'Kansenboek' waaronder knooppunt Winkelsteeg/Westtangent/Graafseweg en de stadspoorten Neerboscheweg (inclusief Kinderdorp Neerbosch), Wijchenseweg en Nijmegen Noord.

Als eerste kennisintensieve cluster van werkgelegenheid kent Nijmegen het gebied Heijendaal. Deze locatie zit aan zijn fysieke tax. De gemeente moet dus andere locaties op bedrijventerreinen aanwijzen voor de ontwikkeling van kennisintensieve bedrijven waar de spin-offs van de universiteit terecht kunnen. Op Winkelsteeg ontwikkelt zich een tweede concentratie van kennisintensieve bedrijvigheid met een clustering rond Micro-elektronica en het Philips Business Innovation Center. In de toekomst komen er ook kennisintensieve plekken in de Waalsprong.

Het bedrijventerrein Bijsterhuizen blijft een belangrijke rol vervullen in vooral de sectoren handel, logistieke services en dienstverlening en moderne industrie. Kinderdorp Neerbosch is aangewezen als bedrijfslocatie die een nader te ontwikkelen profiel zal krijgen. Daarnaast wil Nijmegen zorgen voor voldoende ruimte voor gemengde bedrijvigheid ten behoeve van stadsgebonden en lokaal verzorgende bedrijven (van onderhouds- tot installatiebedrijven). Die ruimte wordt zowel gezocht op bestaande bedrijventerreinen als op terreinen die nog uitgegeven of ontwikkeld moeten worden (Bijsterhuizen, de Grift in de Waalsprong).

Kantorenmarkt

De sector zakelijke dienstverlening heeft een sterke relatie tot de kantorenmarkt, aangezien het merendeel van de zakelijke dienstverleners onder de kantoorhoudende bedrijvigheid valt. Met de kantorenmarkt gaat het momenteel niet best. De vraag naar kantoorruimte is beperkt. Het direct beschikbare aanbod is omvangrijk. Daarvoor is de economische laagconjunctuur verantwoordelijk in combinatie met de zeer forse bouwstroom van de laatste jaren. Leegstand is een landelijk verschijnsel dat ook niet aan Nijmegen voorbij gaat. Kwantitatief en kwalitatief is er de komende jaren dus voldoende aanbod aan bedrijfsruimte in deze sector.

Verzamelgebouwen

Voor starters hebben behoefte aan een geschikt aanbod van bovenal betaalbare bedrijfsruimte, zo blijkt uit gesprekken. Belangrijk voor Nijmegen is daarom een divers aanbod van bedrijfsverzamelgebouwen, van plekken voor kennisintensieve starters en doorstarters zoals

het Universitair Bedrijven Centrum Nijmegen en het Mercator Technology & Science Park Nijmegen, tot meer algemene gebouwen als de Goffert aan de Groenestraat, Augustinus aan de Graafseweg en het Albertinum aan de Heijendaalseweg.

“Rommelzones”

Tenslotte is het belangrijk dat er plekken zijn waar creatieve en culturele initiatieven kunnen blijven ontstaan die vaak de aanzet vormen tot nieuwe bedrijvigheid. Creatieve ondernemers hebben te kennen gegeven behoefte te hebben aan zones waar experimenten toegestaan zijn op het gebied van cultuur, creativiteit en nieuw ondernemerschap, eventueel in combinatie met wonen en vrijetijdsbesteding. Als in deze zones regelgeving bestaat waardoor nieuwe initiatieven niet de kans krijgen zich te bewijzen dan gaan we regelgeving aanpassen zodat wij controleerbare nieuwe ruimte bieden aan nieuwe ontwikkelingen.

Deze rafels en rommelzones van de stad blijken steeds vaker aan het begin te staan van een cyclus van zowel economische vernieuwing als van een opleving van de omgeving waar zij gevestigd zijn. Nijmegen kent plekken als de oude Dobbelmanfabriek in Bottendaal en de Limoskazerne. Hier staat cultureel ondernemerschap centraal. Deze plekken van experiment zijn van belang als voedingsbodem voor nieuwe zaailingen.

2.2 Het Nijmeegse “People Climate”

Nijmegen is een aangename en gezellige stad, sociaal en tolerant. Maar ook creatief, uitdagend en prikkelend. Kwaliteiten die nodig zijn voor innovatie en initiatief, om economische ontwikkelingen te stimuleren en kansrijke initiatieven te koppelen aan ondernemerschap.

2.2.1 Het Nijmeegse arbeidspotentieel

Een relatief groot percentage van de Nijmeegse beroepsbevolking behoort tot wat Florida noemt de ‘creatieve klasse’ - beroepsgroepen die in grote mate hun creativiteit aanspreken. . In een vergelijking van de 50 grootste gemeenten van Nederland staat Nijmegen daarmee -na Utrecht en Leiden- op een 3e plaats. Dat concludeert de Atlas voor Gemeenten 2004. Tot die creatieve klasse horen bijvoorbeeld kunstenaars, vormgevers en mediamensen, maar ook innovatieve ondernemers, wetenschappers en technenuten. In de economie van de 21^e eeuw, die draait om innovatie, is deze economische klasse zeer bepalend voor de economische groei. Dus liggen voor Nijmegen de kansen voor het grijpen, zou je denken.

Nijmegen telt 90.000 banen en 78.000 mensen die willen/kunnen werken. Echter, een groot gedeelte van de banen is voor werkenden die elke dag vanuit de regio naar Nijmegen pendelen. Daar tegenover staat dat een groot deel van de hoog opgeleiden in Nijmegen juist weer buiten de stad of regio werkt. Het percentage hoogopgeleiden in de beroepsbevolking bedraagt in Nijmegen maar liefst 50%. Nijmegen is als woonstad voor deze hoogopgeleiden blijkbaar zo aantrekkelijk dat maar liefst de helft van hen (ver) buiten de stad werkt en het er voor over heeft om te (blijven) pendelen. Dit biedt perspectieven voor de toenemende kennisintensieve bedrijvigheid. Er is sprake van een mismatch tussen het type hogere opleiding in Nijmegen en de aanwezige werkgelegenheid.

Bij de “middengroep” is een omgekeerd beeld te zien. De vraag naar arbeidskrachten in het middensegment overtreft het aanbod, zelfs als er ook in de regio gezocht wordt. Het aanbod van MBO-opgeleiden is structureel te laag. De vraag naar (para-)medisch geschoolden op MBO niveau overstijgt op korte termijn het aanbod. In 2008 zal ook krapte bestaan aan middelbaar technisch geschoolden. Indien de zakelijke dienstverlening weer aantrekt ontstaat bovendien mogelijk een tekort aan middelbaar en hoger administratief geschoolden.

Tenslotte is het zo dat rond de helft van de Nijmeegse basisschoolverlaters voor een VMBO-opleiding kiest. We hebben dus een groot aantal hoogopgeleiden, te weinig opgeleiden op MBO-niveau en een groot percentage laagopgeleiden. Doordat het gevraagde opleidingsniveau steeds hoger wordt, levert dit het risico van een maatschappelijke tweedeling op.

Nu al zijn laag opgeleide niet-werkende werkzoekenden (NWW-ers) moeilijk bemiddelbaar. 53% Van de circa 10.500 niet-werkende werkzoekenden in Nijmegen bestaat uit lager opgeleiden. De werkloosheid binnen deze groep bedraagt 27,4% (dit is een cijfer voor de regio). Bij jongeren, met te weinig praktijkervaring, en ouderen, met verouderde kennis, komt nieuwe werkloosheid steeds meer voor. Dat heeft o.a. tot gevolg dat Nijmegen een hoger aandeel huishoudens telt met een inkomen lager dan 105% van het sociale minimum en meer bijstandsontvangers dan de gemiddelde Nederlandse gemeente.

Hoewel de gerichte gemeentelijke activiteiten de laatste jaren om uitval bij voortijdige schoolverlaters tegen te gaan effect hebben gesorteerd, hebben ongeveer 1350 jongeren onder de 23 jaar niet voldoende onderwijsniveau voor de huidige eisen van het bedrijfsleven. Dat onderwijsniveau lag in 2002 minimaal op diploma HAVO, VWO of niveau 2 van het beroepsonderwijs. Van de 1350 jongeren onder de 23 jaar die niet aan dat basisniveau

voldoen, werken er ongeveer 350, zijn er bij de regionale meld- en coördinatiefunctie 500 in bemiddeling en zijn er 250 bezig om een startkwalificatie te halen. 250 Jongeren zijn niet meer gemotiveerd voor verdere scholing.

Niet alleen is er sprake van een kwalitatieve mismatch, er is ook een kwantitatief probleem. Het aantal vacatures is zelfs voor de best bemiddelbare groep NWW-ers al niet voldoende, laat staan voor langduriger en moeilijker bemiddelbare NWW-ers. Deze tendens kan in de toekomst erger worden. De opleidingseisen worden steeds hoger, waardoor mensen met een laag opleidingsniveau steeds meer tussen wal en schip dreigen te raken.

Uit de SWOT analyse is op te maken dat het aandeel van laag geschoolde werkgelegenheid alleen maar zal afnemen; in sectoren als gezondheidszorg, industrie en zakelijke dienstverlening zullen de opleidingseisen alleen maar toenemen. Tegenover de vele hoogopgeleiden met doorgaans goede arbeidsmarktperspectieven staat een groot contingent, deels ook werkloze, laagopgeleiden die qua opleiding niet voldoen aan de vraag van werkgevers.

2.2.2. Het Nijmeegse woon- en leefklimaat

Woon- en leefklimaat bestaat uit de woonomgeving, onderwijsvoorzieningen en vrije tijdsvoorzieningen. De gemeente ziet het woon- en leefklimaat als een belangrijk onderdeel van het *people climate*. Een aantrekkelijk woon- en leefklimaat bindt arbeidspotentieel aan de stad. Bovendien kan een aantrekkelijk leefklimaat voor een extra economische impuls zorgen in de vorm van aantrekkelijk toerisme.

Wat betekent dat voor Nijmegen?

Wonen en samenleven

Op de woonaantrekkelijkheidsindex van de 50 grootste gemeenten neemt Nijmegen, als 10^e gemeente van Nederland, slechts een 16^e plaats in.

Het woningaanbod speelt een rol in de kwalificatie op deze ranglijst. Dat aanbod zal de komende jaren met de bouw van de Waalsprong snel toenemen. Daarnaast zijn verschillende woonmilieus nodig, die ook wat nadrukkelijker ten opzichte van elkaar geprofileerd moeten worden. Een ervan is bv. het centrum stedelijke milieu, nodig om hoogwaardige arbeidskrachten aan te trekken en vast te houden.

Samenhangend met de gewenste ontwikkeling van de kenniseconomie is het belangrijk om ook aandacht te schenken aan het tekort aan tijdelijke woonruimte voor buitenlanders die naar Nijmegen komen .

Een specifiek probleem is het gebrek aan studentenhuisvesting. Met het ondertekenen van een convenant tussen de gemeente en stichting studentenhuisvesting hebben beide partijen afgesproken de schouders te zetten onder het realiseren van nieuwe projecten voor studentenhuisvesting.

Hoe het ook zij, Nijmegen heeft met haar landschappelijke en ecologische diversiteit en het rijke en zichtbare verleden de basis voor een aantrekkelijk woon- en leefklimaat in huis. Een klimaat dat door burgers zeer wordt gewaardeerd en dat blijkbaar voor veel hoogopgeleiden voldoende aantrekkelijk is om er te blijven wonen, óók als zij dan voor hun werk -soms ver- moeten reizen. Nijmegen probeert die aantrekkelijkheid nog te versterken door te werken aan een groene stadsrand en een stedelijke groenstructuur.

Een ander aspect van een aantrekkelijk woon- en leefklimaat is de sociale omgeving. Een waarachtig aantrekkelijk leefklimaat sluit geen groepen uit en is tolerant, open voor andersdenkenden en andersgeaarden. Die tolerantie is een belangrijke voorwaarde voor het

accepteren van nieuwe ideeën en daarmee voor innovatie. Is Nijmegen tolerant? Als we zien dat er nauwelijks sprake is van gettovorming en van een relatief grote homo-scene, hebben we redenen om die vraag met “ja” te beantwoorden. De toenemende verkleuring van de bevolking en daarmee gepaard gaande spanningen vereisen wel onze alertheid. We beschouwen het als een positieve factor dat Nijmegen een uitzonderlijk hoog aantal zelforganisaties van allochtonen kent. Deze hebben niet alleen contact met een grote achterban maar ook met organisaties van autochtonen; dat kan een positieve rol spelen om eventuele spanningen samen te lijf te gaan.

Onderwijsvoorzieningen

Een sterk punt van Nijmegen is de aanwezigheid van alle onderwijsvoorzieningen. In de SWOT analyse scoren we dan ook zeer gunstig. Van basisscholen tot voortgezette opleidingen, van MBO opleidingen (in het ROC) tot hogeschool (HAN) en universiteit. En, de medische opleiding aan de Radboud Universiteit is zelfs de beste in heel Nederland.

De ontwikkelingen in het onderwijs gaan door. De afstemming tussen bedrijfsleven en opleidingsinstituten wordt steeds verder verbeterd. Denk aan de ontwikkeling van een integraal praktijkcentrum voor techniek bij het ROC bijvoorbeeld of aan de inzet van lectoren binnen de HAN. Maar natuurlijk blijft er meer te wensen. Een stad die zich sterk ontwikkelt op zorg en medisch gebied moet ook werken aan een concentratie van opleidingen op medisch gebied – in de volle breedte van de beroepskolom. En, de versterking van de voor Nijmegen belangrijke (maak-) industrie vraagt daarnaast om een versterking van het onderwijsaanbod met een technische Hbo-opleiding. Tenslotte zou een internationale basisschool een welkome aanvulling op het aanbod zijn, gelet op de aanwezigheid van buitenlandse onderzoekers in de stad

Vrije tijd en toerisme

In dit nieuwe sociaal-economische beleidsplan legt de gemeente de nadruk op de vrije tijd als onderdeel van het woon- en leefklimaat voor de eigen bevolking en voor toeristen.

Er ontstaat bij vrije tijd steeds meer het volgende dilemma: mensen die werken moeten steeds harder werken. Dat beperkt hen in hun vrije tijd, waardoor hun consumptiewensen heel hoog komen te liggen. De besteding van die schaarse tijd moet daarom gecompromiteerd zijn, voor elk wat wils. Twee schijnbaar tegenovergestelde fenomenen doen zich voor: ook bij vrije tijd gaat het om verrijking. En, naar analogie van het zap-gedrag, het is steeds moeilijker mensen te binden, vluchtigheid is troef, wat vandaag kwaliteit is, is dat morgen niet meer.

Cultuur, uitgaan en andere recreatiemogelijkheden vormen een onderdeel van het woonklimaat van onze inwoners, vestigingsmilieu voor nieuwe mensen en zijn een trekker voor inwoners uit de regio en toeristen. Rekening houdend met bovenstaande legt het de druk op de kwaliteit die we bieden.

Nijmegen kent al een aantrekkelijk uitgaansleven. Aantallen cafés en theatervoorstellingen liggen hoger dan het landelijke gemiddelde. Nijmegen heeft haar horeca geconcentreerd in horeca accentgebieden en dat is redelijk uniek in Nederland. De Nijmeegse horeca wordt doorgaans als goed beoordeeld en is een sterk punt van de stad.

De gemeente kan dit klimaat verder positief beïnvloeden via speerpunten als Nijmegen Filmstad, Nijmegen Muziekstad of Nijmegen, oudste stad van Nederland. Maar ook de aanwezigheid van topsport is van waarde voor dit klimaat.

Bovendien draagt “vrije tijd” bij aan een identiteit (denk maar aan de 4-daagse, 7-heuvelenloop) en speelt het dus een rol in de citymarketing.

Mede ook met de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt in het oog is het van belang op wijkniveau dit thema goed te regelen. Vrijtijdsvoorzieningen op wijkniveau zijn bedoeld

voor het versterken van de sociale cohesie. Actief participeren van wijkbewoners in bijvoorbeeld sport en muziek heeft een bindende en integrerende functie, maar kan er evenzeer voor zorgen dat mensen maatschappelijk actief blijven.

2.3 Vier dwarsverbanden

Een economie bloeit door gericht aandacht te schenken aan de 4 pijlers. De meerwaarde creëert Nijmegen vooral in de samenhang tussen de 4 pijlers. Versterken door verbinden. Creativiteit, de motor voor innovatie, wordt ook omschreven als het vermogen tot zijwaarts denken. En creativiteit bij de ontwikkeling van een gemeenschap is vooral een kracht als het verschillende domeinen (het artistieke domein, het wetenschappelijke, het onderwijsveld en het bedrijfsleven) en verschillende pijlers met elkaar in aanraking brengt.

1. Een sterker business climate in relatie tot logistiek, bereikbaarheid en parkeren

Logistiek:

De ligging van onze regio ten opzichte van internationaal georiënteerde goederenstromen blijft kansen bieden voor logistieke bedrijvigheid. Belangrijker echter dan grootschalige open overslag zoals ooit voorzien bij MTC Valburg is een afgewogen aanbod van meerdere kleinschalige voorzieningen (containerterminal aan de Waal, railservicecentrum Betuwelijn, ruimte voor logistieke bedrijvigheid langs de A73) voor onze zittende, regionale bedrijven. In Koers west hebben we als ambitie gedefinieerd om meer water gebonden activiteiten daar te concentreren. Zo willen we met de Binnenlandse Container Terminal Nijmegen (BCTN) het vervoer over de weg ten gunste van vervoer over water stimuleren.

Bereikbaarheid:

Volgens de Atlas voor Gemeenten is Nijmegen redelijk goed bereikbaar. Ondanks die redelijke bereikbaarheid in verhouding tot de problemen in de randstad, is het een belangrijk thema voor de stad en daarmee ook voor het bedrijfsleven. De afgelopen jaren heeft het stadsbestuur de nodige maatregelen genomen om die bereikbaarheid te verbeteren. De aanleg van de stadsbrug in combinatie met de verbreding van het tracé voor de A50 zijn inderdaad het meest in het oogspringend daarbij. Daarmee wordt de bereikbaarheid van Nijmegen en de regio op een adequate wijze verbeterd. Verkeerskundig zou de doortrekking van de A73 in combinatie met de aanleg van de stadsbrug, de bereikbaarheid nog verder verbeteren, maar gelet op de landschappelijke en financiële implicaties en het ontbreken van draagvlak voor deze brug is het niet reëel een dergelijke oplossing na te streven.

Ook de aanleg van de Stadsbrug heeft positieve effecten op de bereikbaarheid van de binnenstad met name op de singels. Op de singels is inmiddels een nieuwe verkeersregeling geïnstalleerd, waarmee de doorstroming beter gecontroleerd kan worden en er beter in gespeeld kan worden op calamiteiten. Hierbij sluiten wij aan op regionale initiatieven (Beter Bereikbaar KAN).

Uit de verschillende verkeersonderzoeken is gebleken dat welke keuzes ook gemaakt zouden worden, de doorstroming op de A325 verreweg het grootste knelpunt blijft. Daarvoor hebben wij samen met de regio inmiddels een studie gestart; medio dit jaar willen wij daarover een principekeuze maken.

In dit kader dienen we de functie van Niederrhein nog te benoemen. Het belang van zakenreizen neemt toe. Hoofdkantoren willen ook face to face blijven communiceren met nevenvestigingen, leveranciers en klanten. Voor het vestigingsklimaat van het Nijmeegse bedrijfsleven biedt de aanwezigheid van een regionaal vliegveld zonder meer voordelen.

Hoewel het lijkt alsof bereikbaarheid alleen maar met automobilititeit te maken heeft willen wij de initiatieven die het stadsbestuur heeft genomen om het openbaar vervoer en de faciliteiten voor fietsers te verbeteren niet onbenoemd laten. Omdat de druk op de wegen daarmee minder groot wordt dragen deze voorzieningen ook bij aan een betere bereikbaarheid.

Parkeren:

Om de bereikbaarheid van de binnenstad te verbeteren hebben wij onlangs nog een besluit genomen voor de aanleg van 2 parkeergarages. Bij werklocaties moet de nadruk liggen op selectief autogebruik, het stimuleren van carpoolen en het gebruik van de fiets en het openbaar vervoer.

2. Een sterkere structuur en resultaten van het bedrijfsleven: wat kunnen arbeidspotentieel en leefklimaat toevoegen?

Verbinding tussen structuur & resultaten bedrijfsleven en arbeidspotentieel

Goed opgeleide mensen vormen een absolute voorwaarde voor het succes van het Nijmeegse bedrijfsleven. Op alle niveaus. Het gaat niet alleen om HBO-ers en academici en (nieuw) ondernemerschap, maar ook om goed geschoolde vakmensen voor de industrie en gediplomeerden in de zorg die uit het brede beroepsonderwijs moeten komen. Kenniseconomie is niet alleen het domein van wetenschappelijk onderzoek en ontwikkeling. Kenniseconomie betekent het vergroten van de component kennis in alle sectoren van de economie, betekent in essentie een leven lang leren. Dat vraagt om stimuleren van de ontwikkeling van mensen in brede zin, ongeacht of ze nou met hun hoofd, met hun handen of met hun hart werken.

Kennis is echter één ding. Het is evenzeer van belang dat deze kennis op een goede manier toegepast kan worden doordat het aanbod van onderwijs goed aansluit op de vraag van werkgevers. Een uitstekend initiatief in dit kader is de opening eind 2004 van Technovium, het integrale praktijk centrum (IPC) op het gebied van de techniek waar het ROC en bedrijfsleven samenwerken. Het is belangrijk dat in dit kader in Nijmegen ook de Technische Faculteit van de HAN betrokken wordt om de gehele beroepskolom in de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt te kunnen betrekken. Behalve het Technovium bestaan er plannen bij het ROC voor nog twee praktijkcentra. Een op het gebied van zorg/economie en een op het gebied van de logistiek. Voor de gehandicaptenzorg is in de regio Arnhem-Nijmegen een convenant afgesloten voor een landelijke pilot waarin de vraag van zorginstellingen zijn weerslag zal hebben op de opleidingen.

Ook de HAN is actief bezig de relatie tussen daar onderwijs en het bedrijfsleven beter op elkaar af te stemmen. Zo vond begin december de startbijeenkomst plaats van het HAN Smart Business Center. Het centrum wil ondernemers helpen hun vraagstukken op te lossen onder leiding van onderzoekers (lectoren, docenten en studenten) en leerpunten uit theorie en praktijk samen delen.

Naast het toepassen van kennis is ook het stimuleren van creativiteit belangrijk. Creativiteit in het bedrijfsleven houdt onder meer in het vergroten van het vermogen van bedrijven om een betekenis toe te voegen aan producten en diensten: vernieuwend ondernemerschap. Door verbindingen te maken tussen *business* en *art*, kunnen nieuwe toepassingen en denkwijzen uitgewisseld worden.

Verbinding tussen structuur en resultaten bedrijfsleven en woon- en leefklimaat

Een scala aan woon- en vrijetijds mogelijkheden gericht op de wensen van specifieke doelgroepen trekt het arbeidspotentieel aan dat uiteindelijk nodig is om de resultaten van het Nijmeegse bedrijfsleven te verbeteren. De ontwikkeling van het Philips Business Innovation Center bij Winkelsteeg, waarbij ook woningen en voorzieningen gecreëerd worden, verdient navolging. Zo zou bij het realiseren van specifieke vrijetijdsvoorzieningen die aansluiten bij de behoefte van belangrijke doelgroepen voor het Nijmeegse arbeidspotentieel gekeken kunnen worden naar de mogelijkheden van financiering en ontwikkeling.

3. Een sterkere bedrijfsomgeving door verbinding met het *people climate*

Verbinding tussen arbeidspotentieel en bedrijfsomgeving.

Nieuwe initiatieven van mensen hebben een fysieke plek nodig. Op veel plekken in Nederland krijgen industrieel erfgoed en andere leegstaande bedrijfspanden een (tijdelijke) herbestemming als aanjager van economische vernieuwing en herontwikkeling van de bebouwde omgeving. Nijmegen heeft een goed ontwikkeld broedplaatsenmilieu, maar mag dit verder stimuleren.

Belangrijk zijn (meer) betaalbare startersplekken, vooral ook voor starters in de zakelijke dienstverlening, en meer mogelijkheden voor mensen om vanuit huis een bedrijf op te kunnen zetten. Daarnaast is er ook in de doorstartfasen behoefte aan goedkope huisvesting met flexibele huurcontracten en kleine ruimte die doorgroeimogelijkheden bieden. In dit kader gaat het ook om plekken die in een wijk een brugfunctie kunnen vervullen tussen starten aan huis en werken in een startersverzamelgebouw.

Verbinding tussen woon- en leefklimaat en bedrijfsomgeving.

Sinds het begin van de vorige eeuw zijn de functies wonen, werken en recreëren in de ontwikkeling van steden gescheiden. Logisch, want in het industriële tijdperk van toen was het niet gezond om naast een fabriek te wonen. In de 21^e eeuw is die situatie ingrijpend aan het veranderen. Het postindustriële tijdperk met zijn ICT-ontwikkelingen biedt mensen nieuwe mogelijkheden om thuis te werken en om de functies wonen, werken en recreëren bij elkaar te brengen. Hoewel nog een groot deel van de arbeidsmarkt op bedrijventerreinen en terreinen van instellingen en instituten gevestigd is, zijn er in Nijmegen ook in de woonomgeving nog veel bedrijven te vinden. Over het algemeen zijn deze bedrijven goed ingepast in de woonomgeving, leveren ze weinig hinder en bieden een meerwaarde doordat ze werkgelegenheid “om de hoek” bieden. Het is in het belang van de stad deze functiemening zoveel mogelijk in stand te houden en te stimuleren door praktijkruimten aan huis en kleine bedrijvensclusters in woonwijken mogelijk te maken. Dit beperkt de behoefte om buiten de stad nieuwe terreinen te ontwikkelen en voorkomt daarmee ook grotere stromen woon-werkverkeer.

Op weg naar een duurzame economie: afstemming milieu en bedrijvigheid

Het milieubeleid heeft rechtstreeks invloed op het woon- en leefklimaat, de bedrijfsomgeving en structuur&resultaten van het bedrijfsleven. Het omgekeerde geldt ook: innovaties, maatschappelijk ondernemerschap, parkmanagement, investeringsklimaat en intensief ruimtegebruik zijn van invloed op de milieukwaliteit in positieve en in negatieve zin.

Voor een aantrekkelijk woon- en leefklimaat is een schone, hele en veilige leefomgeving van groot belang. Milieunormen voor bedrijven hebben tot doel om steeds duurzamer en met minder milieuoverlast voor de omgeving te gaan produceren. Het vastleggen van passende milieunormen op het gebied van luchtkwaliteit, geluid, fysieke veiligheid, energie, bodem, geurhinder, water en groen gebeurt voor het grootste deel door het Rijk en in steeds belangrijkere mate Europa. Handhaving van de normen is in eerste instantie een taak van Gemeente en Provincie. Vooral in de compacte stedelijke omgeving is de gewenste vorm altijd een compromis tussen de ontvanger (de bewoner) en de veroorzaker (verkeer en bedrijven).

Maar schonere lucht is niet alleen nodig om onze gezondheid veilig te stellen. De stad Nijmegen heeft de pech dat ze in zuidelijk Nederland ligt, waar de lucht al relatief sterk vervuild is door oorzaken buiten de directe omgeving (hoge achtergrondwaarde). Wanneer we er niet in slagen de lucht schoner te maken, door vernieuwing en innovatie in het transport en bij bedrijven (fijn stof, stikstofoxiden, ozon, zwaveloxiden) worden ruimtelijke

en economische ontwikkelingen door de strenger wordende Europese en landelijke wetgeving belemmerd.

Op basis van de intentie verklaring tussen de gemeenten Beuningen, Nijmegen en de provincie Gelderland richten we ons niet alleen op een aanpak van fijn stof, maar ook van NOx, geluid en geur. De huidige Europese richtlijnen noodzaken ons tot die aanpak over te gaan, voorbeelden in Duitse steden maar ook recente uitspraken van de Raad van State illustreren dat eens te meer. Twee redenen noodzaken die gezamenlijke aanpak:

a) gezondheid (vervroegde sterfte en kwaliteitsverlies leven bij jongeren, ouderen en cara en hartpatiënten)

b) de zeer beperkte mogelijkheden ten aanzien van de Ruimtelijke Ordening, die we nog hebben als het gaat om woningbouw, infrastructuur of bedrijvigheid.

De aanpak is dus in ieders belang.

Momenteel loopt een landelijke pilot "Milieu in de Leefomgeving" (MILO) in Nijmegen-West & Weurt met als opgave het beste evenwicht te vinden tussen wonen, werken, verkeer en leefmilieu. De uitkomst geeft zekerheid voor alle partijen. Eind 2005 moet er een gebiedsgericht en op maat gesneden normenkader en uitvoeringsprogramma op tafel liggen. De gemeente werkt daaraan samen met de gemeente Beuningen en de Provincie Gelderland. Een platform bestaande uit bewoners, bedrijfsleven en milieubeweging (Kronenburger Forum) adviseert de drie besturen.

Ondertussen onderneemt de gemeente zelf ook actie. We hebben voor onszelf in het Nijmeegs Luchtplan een reeks van maatregelen benoemd, zoals de introductie van aardgas als schone brandstof voor het lokale wagenparken aardgas, die de luchtkwaliteit zo min mogelijk belasten.

4. Een aantrekkelijk people climate voor een sterke toekomst

Verbinding tussen arbeidspotentieel en woon- en leefklimaat.

We praten over een human resources beleid voor Nijmegen. Het gaat om acquisitie en structuurversterking van human capital, want mensen maken de economie. Een aantrekkelijk woon- en leefklimaat is daarbij een magneet. Nijmegen hecht belang aan een omgeving om te wonen en je vrije tijd te besteden die mensen stimuleert om eraan deel te nemen, die kenmerkend en karakteristiek voor Nijmegen is en waarbij alle Nijmegenaren tellen.

Zo is het belangrijk om te weten wat de woon- en leefstijlwensen zijn van de mensen die werkzaam zijn in de Nijmeegse speerpuntsectoren. Ook vanwege het grote percentage hoogopgeleide pendelaars die buiten Nijmegen werken is het zinvol om te weten wat hen hier houdt. Dit is echter niet bekend en moet nader onderzocht worden.

Zoals eerder is vermeld leiden ontwikkelingen binnen de economische structuur tot steeds hogere kwalificatie eisen. Bestaat de groep niet werkende werkzoekenden nu al voor ruim de helft uit laag geschoolden, deze ontwikkelingen zullen die tendens alleen maar groter maken. De kans op een maatschappelijke tweedeling wordt hierdoor groter. Dit is des te meer het geval omdat het aantal banen ten opzichte van aanbod te gering is. Die maatschappelijke tweedeling zal zich niet in gelijke mate in wijken voor gaan doen. Om die sociale cohesie te blijven bewaken is een goed welzijnsbeleid om mensen actief te houden maar ook om ongewenste ontwikkelingen tegen te gaan dan wel op te lossen, in wijken nodig. Onderdeel van dat welzijnsbeleid zal de aanpak van vroegtijdig schooluitval moeten blijven zijn.

3. Hoofdlijnen voor een actieprogramma

Met de analyse van de 4 pijlers en hun dwarsverbanden zijn alle belangrijke zaken voor de stedelijke economie in beeld gebracht en de kansen en bedreigingen weergegeven. Daarbij zijn ook een aantal oplossingen ter sprake gekomen waaraan al gewerkt wordt. Om een goed actieprogramma te kunnen maken is het echter belangrijk de belangrijkste besluiten nog een keer op een rij te zetten. In hoofdstuk 2 hebben we ze al uitgebreid beschreven. Maar we kijken verder: nieuwe initiatieven zullen we benoemen. Samen vormen ze het actieprogramma.

We gaan daarbij uit van de brede blik, dat de aantrekkelijkheid van de stad als geheel belangrijk is, dat we alle kwaliteiten die Nijmegen aantrekkelijk maken om te ondernemen, te werken, te wonen en te bezoeken moeten zien te beïnvloeden om de Nijmeegse economie te stimuleren. Vanuit een oogpunt van kosten-baten kunnen we dan 4 speerpunten benoemen die van bijzonder belang zijn vanuit de sociaal economische invalshoek. Op die speerpunten willen we het toekomstige actieprogramma baseren:

- het bestaande bedrijfsleven koesteren en versterken
- bloei van de zorgsector
- mensen ontwikkelen
- ondernemerschap stimuleren.

Aan elk van deze speerpunten zullen wij de komende maanden een werkprogramma koppelen met concrete projecten en maatregelen, inclusief financiering en een planning in de tijd. Per speerpunt kunnen we nu al een aantal gemeentelijke actiepunten benoemen. Voor het toekomstige actieprogramma is de inbreng van bedrijfsleven, onderwijs en andere partners uit stad en regio echter onontbeerlijk.

Thema's die vooral gericht zijn op het verbeteren van het woon- en leefklimaat worden in het kader van dit sociaal-economisch niet verder uitgewerkt, al zijn ze daarmee niet minder belangrijk. Daarbij gaat het om een authentiek Nijmeegs people climate: sociaal en tolerant. Een klimaat waarbinnen sociale cohesie van groot belang is en waarbij niemand uitgesloten mag worden. Ook verbetering van het woon- en leefklimaat door het aanbieden van aantrekkelijker vrijetijdsvoorzieningen, aandacht voor architectuur, respect voor de historie en ruimte voor experimenten (met kunst) in de openbare ruimte blijven op de politieke agenda staan. (Toekomstig) talent wordt immers ook door de stad aangetrokken vanwege leefstijlopties en vrijetijdsvoorzieningen.

Speerpunt 1: Het bestaande koesteren en versterken

waarom speerpunt?

Een stad kan uiteindelijk alleen datgene worden wat zij in aanleg al is. Het bestaande bedrijfsleven in Nijmegen is de belangrijkste kwaliteit van de stedelijke economie en de belangrijkste basis voor versterking en vernieuwing. De groei van een lokale economie komt grotendeels voor rekening van bestaande bedrijvigheid en de spin-off daarvan.

wat betekent dat? gemeentelijke actiepunten

1. Aandacht en erkenning

Dat betekent dat de gemeente actieve aandacht moet schenken aan het belang van bedrijven voor de stad. Dat betekent dat de nadruk in het beleid dient te liggen op het versterken en koesteren van bestaande bedrijvigheid, op het verbeteren van bestaande werklocaties, op het verder uitbouwen van bestaande sterke speerpunten en op het met trots uitdragen van die bestaande kracht. Daarvoor is een goede kennis nodig van de aanwezige kwaliteiten en potentiële ontwikkelingen met oog voor noden en wensen. Het aantrekken van nieuwe bedrijvigheid dient een gevolg te zijn van deze aanpak.

Binnen de structuur van het bedrijfsleven neemt Philips semi conductors een aparte positie in. Deze vestiging krijgt de mogelijkheid om op de knoop Winkelsteeg de omslag te maken van een traditionele productie naar een open samenwerking met andere bedrijven, om de bestaande R&D-activiteiten te versterken, zodat de werkgelegenheid ook voor de toekomst zeker gesteld kan worden. We zullen al het mogelijke doen Philips voor de stad te behouden.

2. Aandacht voor detailhandel

De koers voor versterking van de detailhandel zetten we uit via de detailhandelstructuurvisie. Er is geld uitgetrokken voor maatregelen om in de ringstraten om het centrum met hun kleinschalige, zelfstandige winkels het Nijmeegse “smoel” te behouden. Het geldpotje wordt benut om een straatmanager te betalen en om aanpassingen in de straten deels te bekostigen. Bovendien starten we met een paar experimenten om vernieuwing mogelijk te maken ondanks knellende (bestemmingsplan)regels.

Wat de grootschalige perifere detailhandel betreft geldt het volgende: met het oog op de verwachte extra koopkracht in de Waalsprong ziet de gemeente dergelijke initiatieven graag binnen de eigen gemeentegrenzen om de zo noodzakelijke werkgelegenheid voor laagopgeleiden te behouden. Hierover gaan we in overleg met de gemeenten Elst en Arnhem in KAN-verband.

3. Verbeteren bedrijventerreinen

Met de nota “Een nieuwe kijk op bedrijventerreinen” is een nieuw beleid ingezet dat de komende jaren moet zorgen voor intensiever gebruikte en kwalitatief hoogwaardiger bedrijfslocaties in stad en regio. Dat beleid wordt gedragen binnen de KAN-regio; ook in het regionale structuurplan wordt ingezet op maximale intensivering. Daarna (ast) gaan we samen met Wijchen verder met de regionale aanpak om het TOP-project Bedrijventerreinen A73 door het kabinet erkend te krijgen

De revitalisering van de industrieterreinen WestKanaaldijk en Noord- en Oost Kanaalhavens heeft hoge prioriteit, evenals de uitbouw van Bijsterhuizen.

De opknop van Westkanaaldijk is in volle gang. Inzet van het revitaliseringsproject is het behoud van het grootste deel van het gebied als bedrijventerrein door een sterke kwaliteitsverbetering. Revitalisering geldt ook voor de Oostkanaalhavens. Hiermee is in 2004 een begin gemaakt. De aandacht in de Noordkanaalhaven is op dit moment gericht op het oplossen van eventuele knelpunten, op noodzakelijk onderhoud en herstel.

4. Koers West

De belangrijkste ontwikkeling in dit gebied is vervat in “Koers West”. De plannen rusten op drie pijlers: de tweede stadsbrug, woningbouw en revitalisering/herstructurering. Uitgangspunt is dat zoveel mogelijk bedrijven behouden blijven voor de stad of regio. In de planexploitatie voor Koers West is hiermee gerekend. We zoeken in overleg met de bedrijven naar verplaatsingsmogelijkheden op een voor hen zo gunstig mogelijk moment en op basis van gezonde en levensvatbare ambities en uitgangspunten voor de onderneming.

5. Zorg voor bereikbaarheid

Ook de bereikbaarheid van de stad en de werkgebieden is een zorg die de gemeente zich aantrekt. De afgelopen jaren heeft het stadsbestuur de nodige maatregelen genomen om die bereikbaarheid te verbeteren. De aanleg van een nieuwe stadsbrug in combinatie met de verbreding van de A50 springen het meest in het oog. Daarmee wordt de bereikbaarheid van Nijmegen en de regio substantieel verbeterd.

Uit de verschillende verkeersonderzoeken blijkt de doorstroming op de A325 verreweg het grootste knelpunt. Samen met de regio hebben wij een studie gestart naar mogelijke oplossingen; medio 2005 willen wij daarover een principe-keuze maken.

Om de bereikbaarheid van de binnenstad te verbeteren hebben wij onlangs besloten 2 parkeergarages te bouwen.

Hoewel het lijkt alsof bereikbaarheid alleen maar met automobiliteit te maken heeft hebben we de afgelopen periode veel initiatieven genomen om het openbaar vervoer en de faciliteiten voor fietsers te verbeteren.

6. Starters ondersteunen

Om tot economische groei te komen blijft een gericht startersbeleid nodig. Dit beleid moet diverse groepen (van bijstandsgerechtigden tot de kenniswerkers) stimuleren een eigen bedrijf op te gaan zetten. Het initiatief van de RABO-bank om kansrijke initiatieven te faciliteren ondersteunen wij van harte.

Nijmegen heeft zeker een vruchtbare bodem voor kennisstarters, maar er is een ‘bemestings’-strategie nodig om een gunstige groei te bevorderen: netwerkfaciliteiten met andere (innovatieve) ondernemingen, een adviesstructuur gericht op kennisintensieve starters en makkelijk toegankelijke fondsen voor financiering. Op dit gebied is verder onderzoek nodig naar hoe de keten kennisinstellingen - spin-off bedrijven – MKB functioneert, waarbij het belangrijk is dat beschikbare kennis beter doorstroomt van de kenniscentra naar het bedrijfsleven.

In Arnhem is startersbeleid ook wijkgericht vorm gegeven. Wij gaan onderzoeken wat de mogelijkheden daarvan zijn om ook in Nijmegen de buurteconomie te stimuleren.

7. Verbeteren gemeentelijke activiteiten

De gemeentelijke dienstverlening aan bedrijven en ondernemers in Nijmegen is met de komst van het Bedrijvenloket verbeterd en kan, o.a. door monitoring nog beter worden.

Als ondernemers te maken krijgen met de lokale regelgeving moeten procedures duidelijk en snel doorlopen worden. In de loop van 2005 gaat de gemeente onderzoek doen naar een vermindering van overbodige regelgeving en een betere afstemming van de verschillende gemeentelijke regels.

Verder wil de gemeente meer contacten onderhouden met het Nijmeegse bedrijfsleven om beter zicht te krijgen op belangen en noden, om bedrijfsbelangen en maatschappelijke

belangen beter met elkaar te kunnen verknopen en om invloedrijke besluiten van ondernemers en gemeente tijdig met elkaar af te stemmen. Dat doen we door doelgerichte bedrijfsbezoeken van het college en van de wethouder EZ in het bijzonder en door meer samenwerking te zoeken met bedrijfsverenigingen en intermediaire organisaties (Kamer van Koophandel, MKB-Nijmegen, VNO/NCW en Industriële Kring)

Een nieuwe rol die de gemeente kan spelen bij het versterken van het bestaande bedrijfsleven is het stimuleren van vernieuwingen door verbindingen te leggen tussen ondernemingen en kennisinstellingen.

8. Citymarketing en bevorderen toerisme

Het bestaande koesteren en versterken is ook de stad als geheel op de kaart zetten. De kwaliteiten van Nijmegen moeten niet alleen bekend zijn bij, en gebruikt worden door de Nijmegenaren en de bedrijven, maar ook voor bezoekers van de stad en nieuwe bedrijven, die zich hier willen vestigen. Het citymarketingplan zal hieraan vorm geven.

Toerisme is een bron van inkomsten voor de regio en de stad. Dat Nijmegen en omgeving unieke kwaliteiten bezit om zowel nationaal als internationaal bezoekers naar zich toe te trekken mag duidelijk zijn. Op dit punt is vliegveld Niederrhein een meerwaarde voor de regio. De samenwerking op regionaal niveau in het Regionaal Bureau voor Toerisme van het KAN biedt mogelijkheden voor een regionale afstemming en kan een goed lopende VVV-Nijmegen versterken.

Speerpunt 2: groei en bloei van de zorgsector

waarom speerpunt?

Het is duidelijk dat de zorgsector met z'n ruim 23.000 directe arbeidsplaatsen (¼ deel van de werkgelegenheid) belangrijk is en zal blijven. Het is dé kansrijke sector voor Nijmegen en biedt met zijn groeiverwachting zowel kansen voor innovatie als voor groei van de werkgelegenheid met name voor hoger- en middelbaar geschoolden maar in mindere mate toch ook voor laaggeschoolden. De kansen van de sector worden vanuit meerdere hoeken onderschreven zoals uit de analyse in hoofdstuk 2 blijkt. Des te meer reden om deze sector de aandacht te geven die het verdient.

wat betekent dit? gemeentelijke actiepunten

1. Ondersteunen van kennisuitwisseling

In de medisch-technologische en biomoleculaire clusters zit potentie voor vernieuwing, voor economisch toegevoegde waarde, voor nieuwe of uitbreiding van bestaande bedrijvigheid en daarmee ook voor werkgelegenheid. Daarvoor is het nodig dat er nieuwe en hoogwaardige kennis genereerd en vercommercialiseerd wordt vanuit de regio.

Uitwisseling van kennis tussen de universiteit en bedrijven –mede onder de vlag van Health Valley- moet nog verder uitgebreid worden. De gemeente ondersteunt dit proces op verschillende manieren, bijvoorbeeld door deelname in een nieuwe Mercator-organisatie, door uitvoering te geven aan het Actieplan kenniseconomie, door samen met de Radboud Universiteit Nijmegen en de Hogeschool Arnhem/Nijmegen ruimte te bieden voor nieuwe spin-offs van deze kennisinstellingen op het Heyendaalterrein. Dat doen we ook door de Health Valley-organisatie te ondersteunen zodat het vliegwiel op gang kan komen. Het projectbureau vestigt zich op Heyendaal en zal daarmee voor bedrijven en instellingen een gezicht krijgen. Binnen enkele jaren moet zichtbaar zijn dat nieuwe samenwerkingsinitiatieven, nieuwe producten en nieuwe bedrijven zijn voortgekomen uit de intensievere samenwerking in de gezondheidsector.

Het UMC als top-onderzoeksinstituut is een belangrijk icoon voor de Health Valley en waar we dat kunnen zullen we als gemeente dit uitdragen en ondersteunen.

2. Makelaar voor professionele ondersteuning

Uit gevoerde gesprekken komt naar voren dat er de nodige stappen gezet moeten worden voordat een innovatief idee uitgewerkt is tot een levensvatbaar bedrijfsmatig plan. Duidelijkheid over wie die professionele ondersteuning daarbij kan leveren zorgt dat de slaagkans toeneemt. De gemeente wil ervoor zorgen dat die ondersteuning in kaart gebracht wordt en dat partijen elkaar vinden.

3. directe zorg voor bewoners

De dubbele vergrijzing zal ervoor zorgen dat de omvang van de basiszorg toe moet nemen. Goed voor de werkgelegenheid, maar het is de vraag in welke mate die zorg nog betaald kan worden. Hoe dan ook, het is van belang dat de zorg op een geïntegreerde manier aangeboden wordt aan de patiënten, de ketenaanpak moet op orde komen. Met de komst van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) krijgt de gemeente meer sturingsmogelijkheden bij de tot standbrenging van die ketenaanpak.

4. Positionering, lobby en promotie

Het belang van deze sector kan nog groter worden als de wellness-sector blijft groeien: van Nijmegen kuuroord (Sanadome) tot Nijmegen loopstad (Vierdaagse en 7heuvelenloop). Ook het initiatief van de Maartenskliniek om een sport medisch centrum in de Eendracht bij NEC past in dit kader. De gemeente sponsort en faciliteert de belangrijkste sportevenementen en

verenigingen. We promoten Nijmegen als gezonde stad en stimuleren het wellness- en gezondheidstoerisme evenals de sportactiviteiten.

5. Zorgopleidingen

Nijmegen kent een grote dichtheid aan zorgopleidingen op alle niveaus. Een verdergaande uitbreiding van opleidingen is zeker gezien de toekomstige grotere vraag naar steeds hoger opgeleid personeel wenselijk. Het gemeentebestuur zet zich daarvoor in.

Speerpunt 3: Mensen ontwikkelen

waarom speerpunt?

Een kenniseconomie draait om kennis en die kennis zit, uiteindelijk, in mensen. Wie mensen ontwikkelt, ontwikkelt de economie. Nijmegen is begiftigd met een groot aandeel hoog opgeleiden. Met de toenemende vraag naar hoogopgeleiden is dat een pré. Aan de toenemende vraag naar medewerkers met een middenniveau opleiding kunnen we niet voldoen, sterker nog: het verschil tussen vraag en aanbod neemt toe zo blijkt uit de SWOT analyse van Buck. We moeten er dus alles aan doen om jonge mensen meer startkwalificaties mee te geven, vroegtijdige schooluitval tegen te gaan en om werkende mensen een leven lang bij te scholen.

Het maatschappelijke probleem doet zich voor bij de groep laagopgeleiden. De vraag naar een hoger scholingsniveau is de afgelopen periode steeds toe genomen. In bepaalde sectoren heeft zich op dat punt bijna een stille revolutie voltrokken. De tijd dat de industrie de belangrijkste sector was waar werknemers met een laagopleidingsniveau aan de slag konden, is voorbij. De hiermee gepaard gaande stille uitval, maar ook de uitval in de WAO, zorgen ervoor dat delen van onze beroepsbevolking niet meer aan de slag komen.

wat betekent dat? gemeentelijke actiepunten

1. Permanente scholing van werknemers

Daarnaast zullen we er alles aan moeten doen om het scholingsniveau -op welke manier dan ook- omhoog te brengen. Om de groep (laag)geschoolden deels aan de slag te kunnen houden is kennis nodig resp. is het nodig mensen een leven lang te laten leren. Aan de ene kant is scholing van het zittend personeel nodig voor de concurrentiekracht van het Nijmeegse bedrijfsleven, omdat het vermogen om te veranderen en te innoveren afhankelijk is van de toepassing van nieuwe kennis en omdat we door de vergrijzing te maken krijgen met een krappe beroepsbevolking. Aan de andere kant is het voor mensen zelf belangrijk om mee te groeien. De snelle ontwikkelingen leiden tot grote veranderingen met winnaars en verliezers. De gemeente gaat afspraken maken met het MKB over permanente scholing inclusief het faciliteren ervan via bijvoorbeeld Europees Sociaal fonds gelden. De instellingen voor middelbaar en hoger beroepsonderwijs kunnen hierin een nieuwe rol spelen.

2. Betere kwalificatie voor starters op de arbeidsmarkt

Een leven lang werken vraagt er ook om dat mensen vanaf de start goede startkwalificaties nodig hebben. Alle energie dient erop gericht te zijn jonge mensen voldoende te scholen en vroegtijdige schooluitval te voorkomen. Uitdaging daarbij is om het onderwijs zoveel mogelijk te laten aansluiten bij de (toekomstige) beroepspraktijk. Afspraken over het ervaren leren via de integrale praktijk centrum techniek zijn al gemaakt. Dit fenomeen dient ook voor andere sectoren ontwikkeld te worden.

Goede startkwalificaties vragen ook om voldoende stage- en leerwerkplekken. Omdat het aantal vacatures voor jongeren laag blijft, zal de komende tijd de vraag naar leerwerkplekken voor jongeren onverminderd hoog blijven. In aansluiting op de task force jeugdwerkloosheid blijven afspraken met de Nijmeegse werkgevers hierover nodig.

3. Kansen voor niet-werkenden

Bij de ontwikkeling van de beroepsbevolking kijken we ook naar de niet werkenden die nog kansrijk kunnen zijn op de arbeidsmarkt. De huidige situatie met een ruim 10.000 NWW-ers en een kwart vacatures bij het CWI leidt tot verliezers, met name onder de laag opgeleiden. Langdurige scholing is belangrijk om het perspectief voor die groep NWW-ers in Nijmegen te

verbeteren. Daarom gaan we voor deze groep weer mogelijkheden zoeken voor duaal leren in gesubsidieerde banen. Met CWI, UWV en reïntegratiebedrijven en het onderwijs gaan we afspraken maken over scholing in combinatie met begeleid werken/leren.

Om niet werkenden weer aan het werk te krijgen is het ook belangrijk specifieke bedrijven binnen de stad of regio te houden en binnen halen: zorg en detailhandel zijn eerder al genoemd als sectoren waarin nog een beperkte groei van de werkgelegenheid voor laaggeschoolden mogelijk is. Dat geldt in mindere mate ook voor de commerciële dienstverlening (callcentra, schoonmaak, horeca) en voor toerisme.

4. Stimuleringsmaatregelen

De negatieve tendens voor de laagopgeleiden zal zich de komende jaren alleen maar doorzetten. Het aantal NWW-ers met een laag opleidingsniveau zal naar verwachting toenemen. Met behulp van extra inzet van gesubsidieerde arbeid, met name ook in de profit sector, kunnen we een deel van deze groep tijdelijk aan het werk houden.

Om tot structurelere oplossingen te komen zijn maatregelen van het Rijk nodig. (Denk hierbij aan initiatieven die in Scandinavische landen van kracht zijn om ondernemingen te verplichten een beperkt aantal mensen -boventallig- in dienst te nemen.) Daarvoor gaan we actie ondernemen.

Speerpunt 4: Ondernemerschap stimuleren

waarom speerpunt?

Ondernemerschap is essentieel voor het versterken van de Nijmeegse economie. Op de eerste plaats omdat het nieuwe werkgelegenheid creëert en economische groei. Maar ook wordt ondernemerschap beschouwd als een voertuig voor emancipatie en integratie van werklozen.

wat betekent dat? gemeentelijke actiepunten

1. Maatwerk voor starters

Gelet op de verscheidenheid van de groep startende ondernemers is maatwerk en concreetheid van advisering, wellicht gecombineerd met activiteiten gericht op groepen, de meest optimale aanpak.

Wij willen dat de ondersteuning van startende ondernemingen snel, effectief en gericht op de behoeften van startende ondernemers plaatsvindt. Het gemeentelijke Bedrijvenloket kan zich nog verder ontwikkelen als vraagbaak voor startende ondernemers en speelt tegelijk een rol bij het in kaart brengen van de behoeften van starters. Daarnaast participeren we in het Startersplatform voor afstemming op regionaal niveau. Soms is maatwerk nodig, bijvoorbeeld bij spin-offs van de hogeschool en universiteit. De gemeente speelt hierbij een ondersteunende en stimulerende rol en legt verbindingen waar nodig. Dat doen we door samen met de Kamer van Koophandel en het Nijmeegs Innovatie Platform in beeld te brengen welke ondersteuning deze starters op dit moment al kunnen krijgen en waar de witte vlekken zitten. Een specifiek starters-informatiepunt op Heyendaal, gericht op starters in de Health Valley, behoort tot de mogelijke invullingen van zo'n witte vlek.

Soms leidt de doorgroei tot nieuwe problemen, ook dan moet de ondernemer de kansen en ruimte geboden worden om zijn/haar onderneming tot verdere bloei te brengen.

2. Commercialiseren van kennis

Ondernemerschap vraagt om kennis en competenties en om fysieke ruimte, maar ook om advies, begeleiding en toegankelijke financiering. En om aandacht van de kennisinstellingen.

Het gaat bij het stimuleren van ondernemerschap om ondernemerskennis en -vaardigheden als vak in het onderwijs van VMBO tot het wetenschappelijk onderwijs, om het stimuleren van kenniscommercialisering, toegankelijke financiering, advies en begeleiding van beginnende en bestaande bedrijven en ontmoetingsplekken. Het Nijmeegs Innovatie Platform (NIP) heeft dit thema tot het hare gemaakt. We gaan de uitvoering van het programma van het NIP, dat in mei 2005 naar buiten komt, ondersteunen. Dat doen we door voor een beperkt aantal jaren een projectleider ter beschikking te stellen.

3. De ondernemende werknemer

Ondernemerschap betekent ook de opgave om ondernemendheid in werknemerschap verder te ontwikkelen. Hierover gaat de gemeente in het kader van scholing afspraken maken met het MKB en die afspraken faciliteren door scholingsregelingen. Tenslotte is het belangrijk om ondernemers dicht bij en/of in de opleidingen te brengen. Binnen het ROC en de HAN zijn diverse initiatieven in ontwikkeling.

4. Fysieke faciliteiten

Ondernemerschap vraagt ook om fysieke faciliteiten, zoals voldoende geschikte startersplekken en bedrijfsgebouwen, ruimte in en voor science parks en de verdere ontwikkeling van broedplaatsen. Wij willen dat er voor alle "soorten" starters en doorgroeiërs voldoende bedrijfsruimte beschikbaar is.

Beginnende ondernemers moeten meer mogelijkheden krijgen om een bedrijf aan huis te beginnen of goedkope ruimte tijdelijk in gebruik te nemen. Dat doen we door plekken in de stad aan te wijzen waar startende en experimenterende ondernemingen de levensvatbaarheid van hun onderneming kunnen onderzoeken zonder dat ze in de knel komen met regelgeving.

Startersruimte creëren doen we ook door bestaande faciliteiten in bedrijfsverzamelgebouwen met elkaar te verbinden zodat er een netwerk ontstaat van ondersteunende faciliteiten. Kennisuitwisseling en leren van elkaars ervaringen werkt vaak met meest effectief. Op Heyendaal blijven we als gemeente deelnemen in de nieuwe Mercatororganisatie (met Universitair Bedrijven Centrum en Medical Life Science Incubator) om kennisintensieve starters en spin-offs van de hogeschool en universiteit te ondersteunen, zowel in hun behoefte aan ruimte als aan makkelijker toegang tot financiering en subsidiëring.

Ook broedplaatsen voor creatieve bedrijvigheid werken stimulerend voor het ondernemerschap in de stad. Daarvoor wordt ruimte gemaakt bij de inrichting van de Krayenhoffkazerne en op de begane grond van de Dobbelmanfabriek. De Vasim is een derde mogelijkheid.

5. Financieringsmogelijkheden

Belangrijk is ook dat Nijmegen belemmeringen voor het startend ondernemerschap wegneemt door de financiering anders vorm te geven. De gemeente wil gaat hierover gesprekken met financiële instellingen aan.